

Η Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και η συνθήκη της Μπολόνιας

Οι συνεχείς εξελίξεις στην ανώτατη εκπαίδευση και η ολοένα και συχνότερη αναφορά των διαφόρων συνθηκών (Μπολόνια κα) που αναφέρονται στην συνεχιζόμενη εκπαίδευση δεν έχουν τύχει της ιδιαίτερης προσοχής μας. Στόχος του άρθρου είναι να παρακολουθήσουμε τα νεώτερα δεδομένα που έρχονται να ανατρέψουν ριζικά την υπάρχουσα κατάσταση της ανώτατης εκπαίδευσης, και των επαγγελματικών δικαιωμάτων.

Πριν δέκα και πλέον χρόνια με την απόφαση του υπουργείου εργασίας για την ίδρυση Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) δημιουργήθηκαν σε ελάχιστο χρονικό διάστημα εκατοντάδες ΚΕΚ. Η ελπίδα ότι θα εξασφαλίσουν πλούσια χρηματοδότηση από το κράτος και από το Β' ΚΠΣ οδήγησε ιδιώτες, επαγγελματικούς συλλόγους, πανεπιστήμια κα στην ταχύτατη ίδρυση τους. Στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων χωρίς κανένα έλεγχο των ποιότητας των καθηγητών, των εγκαταστάσεων τους, του προγράμματος σπουδών τους εξασφάλισαν πλούσια (αλλά ευκαιριακή) χρηματοδότηση. Είναι "χαρακτηριστικό ότι κάποια ιδιωτικά ΚΕΚ επιδοτήθηκαν το 1995 από το Υπουργείο Εργασίας όσο όλα τα πανεπιστήμια (εκτός Πολυτεχνείου) μαζί" (1).

Η ανάγκη ενός επιστήμονα (και όχι μόνο) για συνεχή επαφή με το αντικείμενο των σπουδών του και πολύ περισσότερο με το αντικείμενο της δουλειάς του είναι ιδιαίτερα σημαντική σε έναν κόσμο με ραγδαίο ρυθμό εξέλιξης. Οι ραγδαίες εξελίξεις στο θέμα της επαγγελματικής κατάρτισης (που θα δούμε στην συνέχεια) δεν έρχονται δυστυχώς να καλύψουν την ανάγκη αυτή.

Ομολογημένος στόχος της Ε.Ε. είναι η διαρκής κινητικότητα των εργαζομένων, με λιγότερα δικαιώματα που θα απορρέουν από την πανεπιστημιακή μόρφωση του. "Αυτό μοιραία θα οδηγήσει των απόφοιτο των πανεπιστημίων σε αλλαγή τέσσερις με έξι φορές όχι επαγγέλματος αλλά σταδιοδρομίας" (1).

Οι αλλαγές που θα συμβούν στην ανώτατη εκπαίδευση θα είναι ριζικές. Πλησιάζει το τέλος της εποχής που "το δίπλωμα του πανεπιστημίου αρκούσε για να ασκήσει κανείς ανώδυνα το επάγγελμα του για όλη την ενεργό ζωή του"(1). "Μπορούμε να πούμε ότι τα πτυχία είναι αναλώσιμα και αποτελούν τον πρώτο σπόνδυλο μιας συνεχούς μαθησιακής διαδικασίας. Θα πρέπει να μιλούμε πλέον όχι για επαγγελματική επάρκεια που πιστοποιείται από την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, αλλά από την καθολική επάρκεια (πρβλ. Έκθεση της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Βιομηχανική έρευνα και ανάπτυξη IRDAD 1994, Λευκή Βίβλο για την Παιδεία κα) " (1)

Η Συνθήκη της Μπολόνιας.

Έχει επικρατήσει να λέγεται συνθήκη της Μπολόνιας η όλη προσπάθεια δημιουργίας ενός **Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης**. Τα θεμέλια όμως μπήκαν νωρίτερα με τη **Συνθήκη της Σορβόνης το 1998**. Μετά τη Διακήρυξη της Μπολόνια γι' αυτό το σκοπό έγιναν και άλλες συναντήσεις **το 2001 στην Πράγα, το 2003 στο Βερολίνο και φέτος το Μάη θα συναντηθούν στο Μπέργκεν**.

"Στη συνάντηση της **Σορβόνης (25 Μάη 1998)** συμμετείχαν οι υπουργοί Παιδείας της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Μεγ. Βρετανίας. Αυτοί συνυπέγραψαν την πρώτη διακήρυξη για «τον εναρμονισμό της δομής του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ανώτατης Εκπαίδευσης», που μιλούσε για την «ανάγκη δια βίου κατάρτισης» και προέβλεπε: Την προοδευτική σύγκλιση των συστημάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης, την εγκαθίδρυση ενός συστήματος δυο κύκλων σπουδών,

προπτυχιακού και μεταπτυχιακού, τη διευκόλυνση της «κινητικότητας» φοιτητών και εκπαιδευτικών (να ενθαρρύνονται να σπουδάζουν τουλάχιστον ένα εξάμηνο στο εξωτερικό) και την προώθηση της αναγνωρισιμότητας πτυχίων και ακαδημαϊκών προσόντων.

Ακολούθησε η περιβόητη **Σύνοδος της Μπολόνια** (Ιούνιος **1999**), όπου συμμετείχαν υπουργοί Παιδείας από 29 χώρες της Ευρώπης, ανάμεσά τους κι ο τότε υπουργός της Ελλάδας, Γ. Αρσένης, που συμφώνησε με τη Διακήρυξη κι έβαλε την υπογραφή του στο τελικό κείμενο. Η Διακήρυξη προέβλεπε: Την προώθηση της «αναγνωρισιμότητας» των τίτλων σπουδών μέσω του Diploma Supplement («Συμπλήρωμα Διπλώματος»), την υιοθέτηση ενός συστήματος δυο κύκλων σπουδών (προπτυχιακό και μεταπτυχιακό), από τους οποίους ο πρώτος να είναι τουλάχιστον τριετής κι η ολοκλήρωσή του να είναι προϋπόθεση για το δεύτερο κύκλο, την καθιέρωση ενός κοινού συστήματος διδακτικών μονάδων, την προώθηση της κινητικότητας, της ευρωπαϊκής συνεργασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας και της ευρωπαϊκής διάστασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Στις **19 Μάη 2001**, πραγματοποιήθηκε η Σύνοδος Ελέγχου στην **Πράγα**, με τη συμμετοχή 32 υπουργών Παιδείας από χώρες της Ευρώπης (από τις 29 που είχαν υπογράψει την Μπολόνια κι ακόμα οι υπουργοί της Κύπρου, της Κροατίας και της Τουρκίας), που επαναβεβαίωσαν τους στόχους της Μπολόνια και υιοθέτησαν πρακτικά και προπαγανδιστικά μέτρα για την καλύτερη προώθηση αυτών των στόχων στο εσωτερικό των χωρών τους

Το **Σεπτέμβρη του 2003**, έγινε η επόμενη συνάντηση ελέγχου, στο **Βερολίνο**. Εκεί φάνηκε έντονα ότι υπάρχουν σημαντικές αντιθέσεις ανάμεσα στις χώρες που συμμετέχουν στη Διαδικασία και ότι στις περισσότερες χώρες δεν έχουν προχωρήσει οι στόχοι της Μπολόνια. Το ανακοινωθέν του Βερολίνου, λοιπόν, χρειάστηκε να επιβεβαιώσει για άλλη μια φορά τη συμφωνία των κυβερνήσεων με όλα τα σημεία της Μπολόνια και της Πράγας, ενώ για τη διευκόλυνση της εφαρμογής τους περιγράφονται πιο αναλυτικά τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την υλοποίησή τους. Έτσι, αποφασίζεται η αξιολόγηση να είναι εσωτερική και εξωτερική, να περιλαμβάνει σύστημα πιστοποίησης και να δημοσιεύονται τα αποτελέσματά της. Παράλληλα, προβλέπεται στο ενιαίο σύστημα των δυο κύκλων σπουδών να εισαχθεί ως τρίτος κύκλος το διδακτορικό και να έχει κάποιος πρόσβαση στο διδακτορικό μόνο αν έχει ολοκληρώσει το μεταπτυχιακό επιπέδου master.”(2)

Στις συνόδους αυτές συζητήθηκε μετά και την ευρωπαϊκή απόφαση της Λισαβόνας το 2000 για την κατάρτιση και την εργασία, και το θέμα της δια βίου κατάρτισης. Ειδικά στο Βερολίνο όρισαν ότι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα θα παρέχουν κατάρτιση που θα αποτιμάται σε πιστωτικές μονάδες όπως εξάλλου και οι ανώτατες σπουδές.

Σχέδιο Νόμου για την “δια Βίου Μάθηση”.

Έχουν στο παρελθόν παρουσιαστεί διάφορα σχέδια νόμων που άλλα προχώρησαν άλλα όχι από την προηγούμενη κυβέρνηση, στα οποία δεν θα σταθούμε για συντομία. Στα σταθούμε μόνο στην νεότερη εξέλιξη.

Στις 13/2/2005 η η υπουργός Παιδείας, Μ. Γιαννάκου, παρουσίασε ένα σχέδιο νόμου που επιχειρεί να θεσμοθετήσει διάφορες δομές παροχής δια βίου μάθησης που αφορούν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης “και θα καθιστούν ουσιαστικά την κατάρτιση κύριο εκπαιδευτικό σύστημα, αφού αυτό επιτάσσουν και οι ευρωπαϊκές κατευθύνσεις, η στρατηγική της Λισαβόνας περί ανταγωνιστικότητας.” (3). Οι φορείς που θα παρέχουν κατάρτιση θα είναι ιδιωτικοί ή δημόσιοι και δεν εξαιρούνται φυσικά

να είναι και οι ίδιες οι επιχειρήσεις των εργαζομένων μιας και αναφέρει ότι «να ορίζονται κι άλλοι Φορείς Παροχής Δια Βίου Εκπαίδευσης».

Στη λογική κυριαρχίας της κατάρτισης δίνεται η δυνατότητα να δημιουργηθούν μέσα στα ίδια τα πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ «μαγαζιά κατάρτισης», που θα κάνουν σεμινάρια συγκροτημένα σε διδακτικές μονάδες και θα οδηγούν σε πιστοποιητικά. Τα Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης (ΙΔΒΕ) θα εκπονούν προγράμματα «δια βίου εκπαίδευσης» και «δια βίου κατάρτισης», τα οποία διαφέρουν μεταξύ τους μόνο ως προς την ονομασία, συγκροτούνται από διδακτικές ενότητες που δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τις 250 ώρες διδασκαλίας κι η διδασκαλία μπορεί να πραγματοποιείται ακόμα και τις νυχτερινές ώρες, τα Σάββατα, τις αργίες, τις θερινές διακοπές. Η διάρκεια των προγραμμάτων και το σπάσιμό τους σε διδακτικές ενότητες αποδεικνύουν ότι πρόκειται για σκόρπιες αποσπασματικές γνώσεις κι όχι για ολοκληρωμένη εκπαίδευση. Τα παρεχόμενα πιστοποιητικά έχουν ως εξής: α) Μέχρι 50 ώρες σε Πιστοποιητικό Επιμόρφωσης, β) μέχρι 175 ώρες σε Πιστοποιητικό Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης/Κατάρτισης και γ) μέχρι 250 ώρες σε Πιστοποιητικό Συμπληρωματικής Εκπαίδευσης/Κατάρτισης.” (3)

Τα έσοδα θα προέρχονται φυσικά (!) από τα δίδακτρα, από **χρηματοδότηση από επιχειρήσεις** και από τον Ειδικό Λογαριασμό του οικείου ΑΕΙ ή ΤΕΙ, ο οποίος περιλαμβάνει επίσης χρηματοδότηση από ιδιώτες.

Στο κυνήγι των Πιστωτικών Μονάδων

Ένας προφανής και ομολογημένος στόχος είναι η εξατομίκευση των σπουδών. Δηλαδή δεν θα έχουμε όλους τους απόφοιτους των Πολυτεχνικών σχολών των Μηχανολόγων για παράδειγμα να έχουν πτυχίο με την ίδια αξία.

Έχει καθιερωθεί το **European Credits Transfer System (ECTS)** δηλαδή το **Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων**, που υποτίθεται ότι καθιστά μετρήσιμο κάθε πτυχίο, κάθε πρόγραμμα σπουδών ή ακόμα κι ένα μόνο τμήμα του προγράμματος σπουδών και τα αποτιμά σε πιστωτικές μονάδες (credits).

“Όμως, ενώ το ECTS ξεκίνησε αρχικά ως πρόγραμμα μεταφοράς μονάδων, στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνια μπήκε στόχος να εξελιχθεί και ως σύστημα συσσώρευσης μονάδων. Έτσι όμως θα λειτουργήσει ατομικά για τον κάθε φοιτητή κι απόφοιτο, που θα αναγκαστεί να επιδοθεί σε ένα κυνήγι όλο και περισσότερων μονάδων, προκειμένου να πιστοποιεί έναν αυξημένο αριθμό προσόντων. Δηλαδή, δε θα μετράει αν είναι δικηγόρος, οικονομολόγος, φυσικός, με βάση ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών που θα τον καθιστά επιστήμονα, αλλά θα μετράει το πόσες μονάδες συγκεντρώνει στον ατομικό του φάκελο.

Για το σκοπό της «συσσώρευσης», έχει προταθεί εξάλλου, να μπορούν να παρέχουν πιστωτικές μονάδες κάθε είδους εκπαιδευτικά ιδρύματα **κι όχι μόνο τα πανεπιστήμια, δηλαδή, να δίνουν μονάδες και τα κέντρα ξένων γλωσσών, τα ινστιτούτα κατάρτισης, οι φορείς που διοργανώνουν πάσης φύσεως σεμινάρια κλπ.** Έτσι, η λεγόμενη δια βίου εκπαίδευση, θα εξελιχθεί σε μια διαδικασία δια βίου συλλογής πιστωτικών μονάδων και σ' αυτή την κούρσα, αυτοί που θα καταφέρνουν να συγκεντρώσουν περισσότερες μονάδες θα είναι αυτοί που θα έχουν να πληρώνουν από δω κι από κει, στα διάφορα ιδιωτικά κέντρα κι εκπαιδευτήρια, για να μαζεύουν δεξιότητες και μονάδες.”(4)

Αν προστεθεί και το **Παράρτημα ή Συμπλήρωμα Διπλώματος (Diploma Supplement - DS)** που θα συνοδεύει το πτυχίο (δεν είναι του παρόντος να το αναλύσουμε) τα πράγματα περιπλέκονται και άλλο.

Θύματα τα ίδια τα Πανεπιστήμια και οι απόφοιτοι τους.

Βασικός στόχος είναι να αντικατασταθεί το πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης από ένα συνοθύλευμα σκόρπιων γνώσεων και δεξιοτήτων που θα πιστοποιείται από ένα άθροισμα πιστωτικών μονάδων. Τα ΑΕΙ θα παράγουν αναλώσιμες και γνώσεις και αποφοίτους.

Τα αποτελέσματα για τα πανεπιστήμια θα ότι “οι ήδη ανεπαρκέστατες υποδομές και το ελλιπές διδακτικό προσωπικό θα δεσμευτούν σε μη επιστημονικές ενασχολήσεις, όπως είναι η εφήμερη «κατάρτιση» και θα κληθούν να ανταποκριθούν σε ανάγκες πολλαπλάσιων φοιτούντων, χωρίς ανάλογη πρόβλεψη του κρατικού προϋπολογισμού. Σταδιακά, προκειμένου τα προσφερόμενα έναντι διδασκτρών και «ιδιωτικών» επιχορηγήσεων Προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης να εξασφαλίσουν σταθερή πελατεία από τους πτυχιούχους, θα ακολουθήσει αντίστοιχη προσαρμογή των προπτυχιακών σπουδών, με μέτρα συρρίκνωσης του περιεχομένου και της διάρκειάς τους, ώστε η ισόβια κατάρτιση και επανακατάρτιση στα Ινστιτούτα να αναδεικνύεται ως μονόδρομος για τους αποφοίτους, στο πλαίσιο της πρόσκαιρης απασχόλησης και της διαρκούς εναλλαγής αντικειμένων εργασίας.” (5).

Τα πανεπιστήμια της ΕΕ θα γίνουν δύο ταχυτήτων. Στα πανεπιστήμια της ελίτ (προβλέπονται εξαιρέσεις ΑΕΙ που θα εξαιρεθούν των διαδικασιών αυτών) και στην πλειοψηφία που θα λειτουργεί με ελλιπή χρηματοδότηση δίνοντας μόνο πτυχία πρώτου κύκλου κάτι σαν ΚΕΚ. Η Κομισιόν σε πρόσφατη ανακοίνωση της κάνει λόγο για “ιδρύματα προσανατολισμένων αποκλειστικά στη διδασκαλία, χωρίς δηλαδή την αναγκαία ερευνητική δραστηριότητα που αποτελεί το βασικό διακριτικό γνώρισμα της ανώτατης εκπαίδευσης”(5)

Τα αποτελέσματα για τους απόφοιτους των πανεπιστημίων θα είναι τραγικά. Η μείωση της διάρκειας σπουδών, ο σεμιναριακός και αποσπασματικός χαρακτήρας των σπουδών, η εξάρτηση των ΑΕΙ κύρια από ιδιωτικές χρηματοδοτήσεις και όχι δημόσιες θα οδηγήσει σε περαιτέρω μείωση της αξίας των σπουδών του. Η μη απόκτηση στέρεης επιστημονικής γνώσης για το αντικείμενο των σπουδών του αλλά η παροχή απλής και πρόσκαιρης κατάρτισης θα τον αφήσει έρμαιο της τεχνολογικής εξέλιξης και άρα και της εργοδοσίας του. Ο πτυχιούχος μπορεί να καταφέρει να δουλέψει για ένα διάστημα, μετά ξανά πάλι στα θρανία της κατάρτισης να εμπλουτίσει τις γνώσεις του ή και για να αλλάξει ειδικότητα για λίγο καιρό, μετά πιθανά να ξαναδουλέψει για ένα διάστημα και μετά να ξαναπεράσει από τα σεμινάρια. Σ' αυτόν τον κύκλο κατάρτιση - απασχόληση - ανεργία - επανακατάρτιση θα χρειαστεί να περπατήσει δυο και τρεις και τέσσερις φορές στη ζωή του κάποιος, σύμφωνα με το μοντέλο που οραματίζονται για τη μεγάλη μάζα των αποφοίτων οι κυβερνήσεις της ΕΕ. Στην ουσία, η κατάρτιση θα γίνει το κύριο εκπαιδευτικό.

Τελικό αποτέλεσμα θα είναι τα “πτυχία παζλ, όπου θα θεωρούνται σαν κομμάτια των απαιτούμενων για το πτυχίο, κάθε είδους σεμινάρια, ελεύθερα μαθήματα και γενικά ότι άλλο χρειάζεται η αγορά”(6) με στόχο την “πολυδιάσπαση των πτυχίων που επιβάλλει το σύστημα των πιστωτικών μονάδων”. (6)

ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ της Ανώτατης εκπαίδευσης

Οι εξελίξεις αυτές δεν είναι άσχετες με την συνεχή ιδιωτικοποίηση της παιδείας και τώρα τελευταία της ανώτατης παρόσα αναφέρει το Σύνταγμα στο Άρθρο 16. Τα τελευταία χρόνια νομοθετήθηκε η ίδρυση κάθε λογής κολλεγίων με την μορφή των «Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών» (ΕΕΣ) σαν παραρτήματα ξένων Πανεπιστημίων. Τα σύννεφα πυκνώνουν καθώς κυριαρχεί πλέον η λογική της ίδρυσης ιδιωτικών ΑΕΙ στο πολιτικό σκηνικό. Όσο για τα νομικά κωλύματα (βλ.

άρθρο 16 του Συντάγματος), μετά την αναθεώρηση του άρθρου 28, σύμφωνα με την οποία το «Ευρωπαϊκό Δίκαιο» υπερισχύει του εθνικού, αίρεται κι ο τελευταίος φραγμός.

Σε αυτή την λογική κινείται και το νομοσχέδιο για την αξιολόγηση των ΑΕΙ και ΤΕΙ το οποίο στοχεύει να κατατάξει τις σχολές σε κατηγορίες για να ξεχωρίσουν και οι σχολές της ελίτ από τις άλλες.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Η προώθηση της διαδικασίας της Μπολόνιας δεν περνάει και τόσο εύκολα στην χώρα μας και όχι μόνο. “Η καθυστέρηση στην υλοποίηση των αποφάσεων της Μπολόνια δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο. Υπάρχουν κι άλλες ευρωπαϊκές χώρες που συναντούν αντιδράσεις στο εσωτερικό τους, στην εφαρμογή πλευρών της απόφασης της Μπολόνια. Για παράδειγμα, στη Γερμανία, την Ολλανδία και την Αυστρία δεν είναι αποδεκτές οι τρίχρονες προπτυχιακές σπουδές.” (3)

Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για να παρακολουθήσει κάποιος της αντίστοιχες εξελίξεις στην εκπαίδευση στην Γαλλία το άρθρο της Le Monde Diplomatique **“Πανεπιστήμια «ελεύθερα» στις ανάγκες της αγοράς!”** στις 20-6-2004. Οι ομοιότητες είναι εκπληκτικές και κυρίως επισημαίνει την “απαξίωση των εθνικών διπλωμάτων”(7), την “άμεση αναγνώριση αυτών των «εξατομικευμένων διαδρομών» και των υπόλοιπων «προσωπικών και επαγγελματικών σχεδίων»», που “απειλεί το κλασικό πτυχίο με εξαφάνιση”(7), την ενίσχυση της ιδιωτικοποίησης και το ξεχώρισμα των πανεπιστημίων για την ελίτ.

Οι αντιδράσεις όμως από τις επαγγελματικές ενώσεις, την πανεπιστημιακή κοινότητα, τους φοιτητές και τους μαθητές είναι πολύ πίσω από τις ανάγκες και η δημιουργία μιας εναλλακτικής πρότασης επιτακτική.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- (1) “Πανεπιστήμια και συνεχιζόμενη εκπαίδευση”. Γ. ΤΣΑΜΑΣΦΥΡΟΥ, Ενημερωτικό Δελτίο ΤΕΕ, Δευτέρα 26 Μαΐου 1997.
- (2) “Πώς προωθείται η υποταγή της Ανώτατης Εκπαίδευσης στο κεφάλαιο.” Ριζοσπάστης 30/1/2005
- (3) Σχέδιο νόμου για την «ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ». Ριζοσπάστης 14/2/2005
- (4) “Αφιέρωμα Στη Διακήρυξη - Διαδικασία Της Μπολόνια” – Ριζοσπάστης 13/2/2005
- (5) “Περί αξιολόγησης και δια βίου κατάρτισης στα ΑΕΙ – ΤΕΙ” Ριζοσπάστης 13/2/2005
- (6) “Υπονήφιοι διδάκτορες και διαδικασία της Μπολόνια” – Γρηγόρης Λιονής, Δελτίο ΠΣΔΜΗ τεύχος 374.
- (7) “Πανεπιστήμια «ελεύθερα» στις ανάγκες της αγοράς!” Le Monde Diplomatique αναδημοσιεύτηκε στην Ελευθεροτυπία στις 20-6-2004